

Tzv. gramatické slová v morfológii a v syntaxi

MÁRIA ŠIMKOVÁ

V slovenskej lingvistickej tradícii je zaužívané spoločné označovanie predložiek, spojok a častíc ako gramatických slov, čo súvisí s vymedzovaním ich významu ako gramatickej funkcie (podrobnejšie Šimková, 2001a). V niektorých prácach nachádzame aj pomenovanie pomocné, služobné slová, ktoré bolo veľmi frekventované v klasickej sovietskej lingvistiky. Toto pomenovanie odráža jednu z vlastností predložiek a spojok – pomáhanie pri tvorbe tvarov a skladov –, ale súčasne istým spôsobom odráža aj postavenie daných slovných druhov (vrátane častíc) v gramatických teóriách i v školskej praxi. Vo vývine lingvistických teórií sa napr. s časticami ako so samostatným slovným druhom až do polovice 20. storočia ani nepočítalo, v školskej praxi na ne zvyčajne neostáva čas, nepovažujú sa za natoľko dôležité ako napr. podstatné a prídavné mená, resp. na ich dobrý výklad chýbajú primerané vedecké opisy (to platí opäť najmä o časticiach). Pritom vieme o frekventovanosti týchto slov v komunikácii, vieme, ako dokážu meniť význam výpovede/komunikátu, ako veľmi ich treba poznať pri výučbe cudzích jazykov. V neposlednom rade vieme o rôznych ťažkostiach a potrebách pri ich lexikografickom opise. Predložky, spojky a častice pre svoju mnohovýznamovosť aľ. mnohofunkčnosť vyžadujú mnoho pozornosti aj pri potenciálnej príprave nového gramatického opisu nášho jazyka. Ich špecifické vlastnosti by sa mali brať do úvahy už pri tvorbe koncepcie a teoretických východísk.

Prvým problémom, s ktorým sa pri tom stretieme, bude pomenovanie, resp. skupinové označenie predložiek, spojok a častíc. V Morfológii slovenského jazyka (1966; ďalej MSJ) sa slovná zásoba rozčleňuje do 5 rovín – na 4. rovine sa nachádzajú gramatické výrazy (s. 27), z ktorých „sa prepozície vyčleňujú ako vyjadrenia determinatívnych vzťahov medzi slovami; konjunkcie ako vyjadrenia koordinatívnych a determinatívnych vzťahov medzi slovami, vetnými členmi alebo vetami; častice napokon ako vyjadrenia zaraďovacích vzťahov medzi podávateľom a javmi skutočnosti“ (s. 28). V Encyklopédii jazykovedy (1993, s. 405) sa medzi troma základnými skupinami slov uvádzajú „2. slová-morfémy“ ako „útvary bez vetnočlenskej funkcie, ale majúce gramatický význam. To sú synsémantické a synsyntagmatické slová čiže gramatické slová, t. j. predložky, spojky a častice“. Nepoznáme ani jednu slovakistickú štúdiu či odbornú gramatickú príručku, v ktorej by sa prezentoval iný názor. Nepopierame, že predložky pomáhajú pri tvorbe morfológických tvarov slov, pomenúvajú morfológické vzťahy, teda môžeme o nich

hovoríť ako o gramatických slovách na morfológickej rovine, spojky pomáhajú pri tvorbe syntagmatických, vetných a súvetných konštrukcií, pomenúvajú syntaktické vzťahy, teda môžeme o nich hovoriť ako o gramatických slovách na syntaktickej rovine. No častice neovplyvňujú ani tvorbu tvarov, ani tvorbu konštrukcií (s výnimkou zriedkavých prípadov typu želačích častíc tvorených pomocou nesamostatnej častice *-by*, ktoré vyžadujú konkrétny tvar slovesa: *Kiežby prišiel!*), nepatria primárne ani morfológickej, ani syntaktickej rovine. O častiach by sme mohli povedať, že pomenúvajú sémantické príznaky (slov, syntagiem, viet) a textovo-komunikačné vzťahy, teda že sú to sémantické a textovo-komunikačné slová.

Členenie slovných druhov na skupiny sa odvíja od koncepcie gramatického opisu. Napr. autori akademickej Mluvnice češtiny. 2 (1986) ponechali pre prvé štyri slovné druhy (podstatné mená, slovesá, prídavné mená a príslovky) pomenovanie základné slovné druhy, ostatné označili ako nezakladné slovné druhy, a to nadstavbové (zámená, číslovky a citoslovčia) a nesamostatné (predložky, spojky, častice). Funkčný pohľad na systematiku slovných druhov exponuje napr. poľský lingvista M. Grochowski (1986, 1997), keď všetky neohybné slovné druhy analyzuje v rámci jednej skupiny ako tzv. funkčné slová predovšetkým na základe syntakticko-spájaťelnostných kritérií a funkcií jednotlivých skupín slov vo výpovedi. Zoskupovanie všetkých nezakladných slovných druhov do jednej veľkej skupiny a ich prípadné triedenie podľa kritérií zodpovedajúcich aktuálnej metodológii je typické pre západoeurópske filológie (nemeckú, taliansku, španielsku).

Ak sa v novom morfológickom opise slovenského jazyka bude vychádzať z tradičnej 10-člennej slovnodruhovej sústavy, zrejme bude potrebné uvažovať o zmene pomenovaní jednotlivých nadslovnodruhových zoskupení tak, aby to zodpovedalo ich vnútornej povahe i fungovaniu v komunikácii.

Druhý okruh problémov sa bude týkať princípu gramatického opisu tzv. gramatických slov. V našich doterajších opisoch, morfológicko-syntaktických, ale aj lexicografických, sa pri gramatických slovách postupuje v podstate od výrazu k funkcii, k použitiu, postaveniu vo vete, výpovedi, komunikácii (pri príprave výkladu sa postupuje opačne: od funkcie, použitia k výrazu). Pri predložke sa zvyčajne uvádza, s akým pádom sa spája. Spojka sa charakterizuje podľa toho, v akom type viet sa nachádza (podmetová, predmetová, doplnková a pod.). Častice sú „systematizované“ značne nesystematicky, najmä ak porovnáme morfológický a lexicografický opis (porov. Šimková, 2001b). Základná otázka, ktorá nie je v slovenskej jazykovede celkom vyriešená, aspoň podľa zaužívaných definícií, je, či chápeme predložky, spojky a častice ako samostatné slová-pomenovania s vlastným lexikálnym významom, alebo ako nesamostatné slová-nepomenovania, prípadne ešte nejako inak. Viacerí bádatelia sa v súčasnosti venujú sémantickým analýzám týchto slov (porov. napr. Čermák, 1996, resp. kognitívne orientované výskumy). Ak už morfémy charakterizujeme ako najmenšie nositeľky významu (alebo funkcie, pričom morfémy s funkciou sú taxatívne vymedzené), bolo by potrebné viac sa pristať pri tom, akým vnútorným obsahom disponujú napr. častice ako slová neraz zložené z viacerých morfém schopných niesť význam. Pravda, niektoré slová zaradované medzi častice by mohli patriť aj medzi morfémy-nositeľky funkcie: kondicionálové *by*, negujúce *ne-/nie*, spôsobové *po* v type *hovoríť po slovensky*, všet-

ky nezámenne použitia *sa / si* a pod. Tu treba, pochopiteľne, veľmi zväziť všetky zmeny týkajúce sa slovnodruhovej príslušnosti týchto slov, no súčasne využiť vhodnosť času, t. j. korelovať zmeny v gramatickom prístupe s pripravovaným lexikografickým opisom, aby sa tak ľahšie a plynulejšie dostali do povedomia používateľov jazyka.

Tretí okruh problémov je miera opisu tzv. gramatických slovných druhov v jednotlivých častiach gramatiky, ak uvažujeme o klasickej dvojprovinovej sústave. Predložky, spojky a častice sa nezaraďovali vždy do morfológie, opisovali sa aj v rámci syntaxy – taký postup bol napr. v sovietskej lingvistiky, ale i vo viacerých slovenských gramatických príručkách koncipovaných a/alebo vydávaných okolo polovice minulého storočia. Ak zúžime morfológiu na flexiu, tak neohybné slovné druhy do nej skutočne nepatria. Ak sa podrobnejšie pozrieme na syntaktické, lepšie povedané výpovedové, komunikačné funkcie prísloviak, predložiek, spojok, častíc a citosloviak, tak zistíme, že sa v mnohom prekrývajú a možno by naozaj bolo vhodnejšie nahradiť klasickú slovnodruhovú sústavu podobným funkčno-komunikačným triedením, aké uplatňuje napr. spomínaný M. Grochowski. Žiaľ, na toto nemáme zatiaľ v slovenskom jazykovednom výskume dostatočné množstvo analytických opisov napr. druhotných predložiek, spájacích výrazov, ale ani napr. funkcií častíc v aktuálnom členení výpovede. Pritom práve v týchto slovných druhoch zaznamenávame v súčasnosti veľmi výraznú dynamiku tak v (zahraničných) teoretických prístupoch, ako aj v náraste počtu slov a ich významov prostredníctvom slovtvorby a slovnodruhových prechodov. Mnohé lexémy sa napr. stali slovnodruhovito homonymnými v procese resémantizácie podstatných mien a neurčitých slovesných tvarov na druhotné predložky alebo na spájacie výrazy či prísloviak a iných slovných druhov na častice, resp. následkom odštiepenia časticového významu z ich pôvodnej významovej štruktúry. Príkladom môžu byť príslovky miery a formy množstva, frekvencie, intenzity, približnosti.

V slovenčine v súvislosti s mierou či intenzifikáciou donedávna nebol problém (upozornili sme naň v štúdiu r. 1997): význam kvantitatívnosti i kvantifikácie/intenzifikácie sa primárne prisudzoval príslovkám bez ohľadu na syntagmatiku a sémantiku. Pojem intenzifikačné častice (Príruční mluvnice češtiny, 1995, s. 359 – 360) sa v typológii J. Mistríka v MSJ nevyskytuje, príslušné lexémy autor začleňuje medzi častice vytyčovacie, a to do všetkých troch podskupín – častice hodnotiace, vysvetľovacie, zdôrazňovacie. Posledná podskupina by podľa názvu mohla korešpondovať s intenzifikáciou, ale zdôrazňovanie je oveľa širšie, takže medzi zdôrazňovacie patria v MSJ napr. častice *aj, ba, hlavne, len, nevyhnutne, takrečeno* (MSJ, s. 750 – 751).

Pri klasických príslovkách miery (napr. *hodne, silno, úplne, čiastočne, značne, ohromne; dost, trocha, príliš, kúsok, sčasti*) sa o možnej slovnodruhovej homonymii s časticami doteraz neuvažovalo (výnimku tvoria lexémy *celkom* a *vôbec*), no medzi časticami sa nachádza pomerne veľká skupina, pri ktorej sa napriek ich teoreticky proklamovanej neplnovýznamovosti uvádza v lexikografických opisoch schopnosť vyjadrovať rozličné odtienky miery od najvyššej, krajnej miery cez približnosť až po najmenšiu kvantitu (napr. *aspoň, najviac(ej), čo, čím, až; asi, približne, okolo; prinajmenej*). Nemali by byť pochybnosti o príslušnosti týchto lexém

k časticiam v prípadoch, keď sa pri nich iné slovnodruhovú zaradenie nevyskytuje (*aspoň, asi*), resp. nie sú „konflikty“ s príslovkou miery, pretože dané slovo je homonymné s iným(-i) slovným(-i) druhom(-hmi): *čo, čím, až*. Ostávajúce lexémy (*najviac(ej), okolo, približne, prinajmenej*), ktoré sa v súčasných slovenských slovníkoch vykladajú aj ako príslovky, aj ako častice, by nám mohli spolu s prenesenými významami miery pomôcť pri riešení delimitácie medzi týmito slovnými druhmi. Ide o slovnodruhovú homonymiá v nasledujúcom rozložení:

	SSJ	VSRS	KSSJ
najviac(ej)	prísl.	prísl.	I. čisl. i prísl.; II. časť.
okolo	I. predl.; II. prísl.; III. časť.	¹ predl.; ² prísl.	I. prísl.; II. predl.; III. časť.
približne	prísl.	prísl.	I. prísl.; II. časť.
prinajmenej	prísl.	prísl.	časť.

(SSJ: Slovník slovenského jazyka, 1959 – 1968; VSRS: Veľký slovensko-ruský slovník, 1979 – 1995; KSSJ: Krátky slovník slovenského jazyka, 1997)

Samostatne stojaca lexéma *najviac* azda najskôr evokuje, že ide o 3. stupeň prísloviek alebo neurčitých čísloviek *veľa, mnoho*. Ako výlučnú príslovkou ju uvádza SSJ i VSRS, pričom v prvom význame sú v oboch slovníkoch číslovkové výklady i doklady: SSJ – najväčšie množstvo: ... *tých je najviac*; VSRS – *on dostal najviac hlasov*. V druhom význame je v oboch slovníkoch príslovkové použitie lexémy *najviac* vo význame *najčastejšie* (*najviac sa používa* ...), čo je síce morfológicky príslovka (*často*), no už nie s príznakom množstva, ale s príznakom frekvencie. Prvý a druhý význam, ktorý je v KSSJ explicitne slovnodruhovo označený, no zahrnutý pod jeden výklad (čísl. i príslovka), teda diferencuje iba významový odtienok, ktorý však je schopný (pod vplyvom lexikálneho významu prísudkového slovesa) spôsobiť slovnodruhovú zmenu: čisl. *koľko hlasov dostal? najviac, veľa, veľmi veľa* – prísl. *ako často sa používa? najviac, najčastejšie*. Zaujímavý je doklad na príslovkou *najviac* v SSJ: *Snívali zasa len o jedle, najviac o chlebe*. Miesto *najviac* by mohlo byť *najčastejšie*, ale spolu s príznakom frekvencie (ako často?) je v kontexte celého súvetia a situácie rovnocenné aj (objektívna/objektívizovateľná) kvantita (koľko?), aj (subjektívne) zdôrazňovanie, intenzifikácia: *najmä, predovšetkým*. Malo by byť *najviac* v tomto použití azda číslovkou (*veľa*) alebo by mohlo byť aj časticou? Keby na tom istom mieste stáli lexémy *najmä, predovšetkým*, označili by sme ich za príslovky?

**veľa o chlebe*.

Snívali zasa len o jedle, najviac, najčastejšie o chlebe.
najmä, predovšetkým o chlebe.

Pokus dosadiť do daného kontextu číslovku *veľa* ukazuje, že tvar *najviac* nie je odvodený od číslovky; môže byť 3. stupňom príslovky pri elidovanom prísudku (*najviac snívali o chlebe*), ale môže byť aj vo význame častice, ako ukazuje substitúcia jednoznačnými (slovnodruhovo nehomonymnými) časticami *najmä* a *predovšetkým*. Časticový význam lexémy *najviac* môžeme nájsť aj na iných miestach.

VSRS má oproti ostatným slovníkom doložený tretí význam príslovky *najviac(ej)* ako *maximálne*: *najviac trikrát denne*. O slovnodruhovej príslušnosti výrazu *maximálne*, ktorý považujeme v takýchto použitíach za časticu, sme už písali (Šimková, 1997), otázkovou a transformačnou metódou sa o tejto jeho platnosti môžeme

presvedčiť aj na uvedenom doklade: *Liek užívame maximálne / najviac trikrát denne. Kol'kokrát? Trikrát.* Neodpovieme *najviac*. Po nominalizácii: *užívanie je trikrát denne*; *užívanie je *najviac*. Mohli by sme sa opýtať aj *ako často?*, no nemohli by sme odpovedať *najčastejšie*, čo takisto potvrdzuje, že ide o číslovku *trikrát* s vetnočlenskou platnosťou príslovkového určenia, a o časticu (nie príslovku) *najviac / maximálne*, ktorá vyjadruje, že miera pomenovaná príslovkovým určením, resp. číslovkou *trikrát* nie je jednoznačne presne stanovená, ale ide o horný limit.

V KSSJ sa už uvádza pri lexéme *najviac(ej)* aj samostatný časticový význam, ktorý vyjadruje hodnotiaci postoj (krajnú mieru ap.) k výrazu a je synonymný s výrazmi *nie viac ako, nanajvýš*: *ty môžeš najviac ak prosiť*, čo považujeme za blízke s vyjadrením *ty môžeš (už) len, (už) iba prosiť*. Je zjavné, že ide o časticu / časticový výraz (*najviac ak*), ktorý sa tu prezentuje aj schopnosťou modifikovať význam výpovede: *môžeš prosiť* = nech sa páči, si na rade, je správna chvíľa, môžeš vysloviť, čo si chceš — *môžeš najviac ak prosiť* = nič iné už nemôžeš, je veľkou láskavosťou, že ti to vôbec dovolíme... SSJ zachytáva podobné použitie lexémy *najviac(ej)* ako frazeologizmus (*Ani dvere neotvorila, najviac ak pozrú oblčikom.*) so synonymami v *najlepšom prípade, iba ak*; VSRS dokladá lexikalizované slovné spojenie *najviac ak* pri treťom príslovkovom význame, ktorý by sme hodnotili ako časticový: ... *najviac ak desať kilometrov*; ... *sedeli dvaja, najviac ak traja*.

Riešenie slovnodruhovej príslušnosti výrazu *najviac* ponúka v kontexte *Snívali zasa len o jedle, najviac o chlebe*. dve možnosti: v prípade vyjadrenia veľkej miery, frekvencie (*veľa, mnoho; často*) ide o príslovku, v prípade zdôrazňovania, intenzifikácie významu či hodnoty nasledujúceho výrazu (*najviac = najmä, predovšetkým o chlebe*) ide o časticu. Pri týchto dvoch slovných druhoch sa aj v iných prípadoch stretávame s tým, že len na základe poznania situácie a/alebo autorského zámeru môžeme pre ten istý kontext rozhodnúť, o aký slovný druh ide, napr. *Fajčenie vážne škodí zdraviu.*: 1. (*prísl.*) závažne, rozsiahlo poškodzuje – 2. (*čast.*) naozaj, skutočne.

Podobne ako lexéma *najviac(ej)* aj výrazy *prinajmenej, prinajmenšom* sú pôvodne 3. stupňom príslovky a neurčitej číslovky *málo*, predpona *pri-* však ich kvantitatívnosť výrazne oslabil a posunula ich medzi častice (ako to registruje aj KSSJ) signalizujúce, že nasledujúci (číselný) údaj predstavuje iba dolnú hranicu: *musíme prejsť prinajmenej, prinajmenšom (minimálne) 50 kilometrov*.

Kým príslovka *najviac(ej)* disponuje silným kvantitatívnym príznakom, čo do značnej miery sťažuje jej odlišenie od častice, ale najmä od číslovky, lexéma *okolo* má ako častica celkom iný význam v porovnaní s príslovkou *okolo*, ktorá je významovo blízka s priestorovo a dejovo lokalizujúcou predložkou *okolo*. Vo všetkých troch slovníkoch je príslovka *okolo* spracovaná vo významoch 1. *dookola, navôkol: okolo boli samé dosky, nechápavo hľadeli okolo* (kde?, kam?) a 2. *popri, pomimo, povedľa: prejsť okolo* (kade?). Časticu *okolo* uvádza iba SSJ a KSSJ, a to vo význame *asi, približne*, ktorým sa, podľa slovníkového výkladu, vyjadruje približnosť číselného údaju: *výška okolo tisíc metrov, teplota okolo desať stupňov, má okolo päťdesiat (rokov)*. Sporné je však „prekrytie“ s piatym predložkovým

významom vyjadrujúcim podľa slovníkov „približnosť časového alebo číselného údaju“: *okolo jednej (hodiny), teplota okolo nuly*. Predložku *okolo* vieme v týchto prípadoch pripustiť a odôvodniť len v konkrétnych kontextoch: *ručička na ciferníku sa pohybovala okolo jednej* = okolo číslice jedna; *teplota sa pohybovala okolo bodu nula*. V kontextoch *prišiel okolo jednej (asi o jednej)*; *teplota bola okolo nuly (približne nula [stupňov])* ide o časticu, ktorú môžeme z lexikálneho obsadenia vety vynechať bez ujmy na gramatickej správnosti a korektnosti výpovede: *prišiel o jednej, teplota bola nula stupňov*, resp. *bolo nula stupňov*. Predložku z jej kontextov nevynecháme: *sedeli okolo ohňa* – **sedeli oheň*. Na vyjadrenie približnosti časových alebo číselných údajov teda slúži častica *okolo*, predložka *okolo* má niekoľko významových odtienkov priestorového a dejového lokalizátora.

Deadjektívna príslovka (podľa SSJ, VSRS, KSSJ) a častica (podľa KSSJ) *približne* má vo svojom význame obsiahnutý príznak (neurčitej, nepresnej) miery / kvantity, ale nie v takom rozsahu, aby mohla slúžiť aj ako číslovka. Na presné vymedzenie príslovkového a časticového uplatnenia konkrétneho lexikálneho významu použijeme syntagmatický princíp:

<i>približne odhadnúť</i>	– <i>prísť približne o hodinu</i>
<i>odhad je približný</i>	– * <i>príchod je približný, *hodina je približná</i>
<i>odhadol to približne</i>	– * <i>prišiel približne</i>

do akej miery to odhadol?

Ak by sme v uvedených kontextoch použili opozitum k lexéme *približne* – príslovku *presne* –, v oboch prípadoch by sme zrejme na prvý pohľad uvažovali o príslovke: *presne odhadnúť (odhad je presný, odhadol to presne)* – *prísť presne o hodinu (príchod je presný, prišiel presne)*. Avšak predchádzajúci kontext s časticou *približne* signalizuje, že aj pri lexéme *presne* treba uvažovať v tomto použití o časticovom význame: výpovede *prísť presne* a *prísť presne o hodinu* vykazujú zreteľné sémantické odlišnosti (*prísť načas* – *prísť akurát / direkt / doslova o hodinu*).

Malou ukážkou analýzy prelínania gramatických a sémantických vlastností vybraných lexém – častíc a prísloviak – sme sa dostali k otázke, či sa dokážeme pri tvorbe nového gramatického diela zaoberať bez aktuálneho systematického pohľadu lexikológie a lexikálnej sémantiky. Navyše vieme, že gramatické slovné druhy budú vyžadovať aj pragmaticko-komunikačný prístup, čo vyplýva z vnútornej povahy týchto slovných druhov. Vieme, aké diskusie prebiehali v slovenskej jazykovednej obci v 50. rokoch 20. storočia o sporných gramatických otázkach. Riešil sa vtedy aj status takých jazykových prostriedkov ako spona, stavové príslovky a častice. Bolo by dobré, keby sme i pri príprave nášho nového gramatického opisu už v štádiu uvažovania o základných princípoch a koncepcii viac akceptovali špecifiká neohybných slovných druhov.

LITERATÚRA

ČERMÁK, F.: Systém, funkce, forma a sémantika českých předložek. In: Slovo a slovesnost, 1996, roč. 57, č. 1, s. 30 – 46.

Encyklopédia jazykovedy. Zost. J. Mistrík a kol. Bratislava: Obzor 1993. 513 s.

GROCHOWSKI, M.: Polskie partykuly. Składnia, semantyka, leksykografia. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1986. 152 s.

GROCHOWSKI, M.: Wyrażenia funkcyjne. Studium leksykograficzne. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej akademii nauk 1997. 127 s.

Krátky slovník slovenského jazyka. 3., doplnené a prepracované vydanie. Pripravili J. Kačala, M. Pisárčiková, M. Považaj. Bratislava: Veda 1997. 944 s.

Mluvnice češtiny. 2. Tvarosloví. Red. J. Petr. Praha: Academia 1986. 536 s.

Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966. 896 s.

Příruční mluvnice češtiny. Ed. P. Karlík – M. Nekula – Z. Rusínová. Brno: Nakladatelství Lidové noviny 1995. 800 s.

Slovník slovenského jazyka. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959 – 1968. 6 zv.

ŠIMKOVÁ, M.: Slovnodruhovú príslušnosť výrazov *maximálne/maximum* a *minimálne/minimum*. In: Slovenská reč, 1997, roč. 62, č. 5, s. 274 – 282.

ŠIMKOVÁ, M.: O lexikálnom význame častíc. In: Slovenská reč, 2001(a), roč. 66, č. 1, s. 37 – 51.

ŠIMKOVÁ, M.: Z gramatiky a lexikografie tzv. malých slovných druhov. In: Lexicographica '99. Ed. S. Ondrejovič, M. Považaj. Bratislava: Veda 2001(b), s. 189 – 202.

Veľký slovensko-ruský slovník. Bratislava: Veda 1979 – 1995. 6 zv.

